

ГРУНТОЗНАВСТВО ТА ГЕОГРАФІЯ ҐРУНТІВ

До 85-річчя від дня народження

УДК 929Красеха:911.2+631.4

[https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2\(45\).318045](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2024.2(45).318045)

В.І. Тригуб¹, канд. геогр. наук, доцент,

А.О. Буяновський¹ канд. геогр. наук, доцент,

В.А. Сич² докт. геогр. наук, професор,

М.В. Адобовська¹ канд. пед. наук, доцент,

¹кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру

²кафедра економічної та суспільної географії і туризму

Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова,

Шампанський пров. 2, м. Одеса, 65015, Україна

v.trigub07@gmail.com

ЄРОФЕЙ НИКИФОРОВИЧ КРАСЕХА: УЧЕНИЙ, ГРУНТОЗНАВЕЦЬ, ОСОБИСТІТЬ

До відзначення 85 річчя видатного українського вченого – географа, ґрунтознавця, геоєколога, професора кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру Одеського національного університету імені І.І. Мечникова висвітлено життєвий шлях та наукову діяльність доктора біологічних наук Єрофея Никифоровича Красехи.

Ключові слова: професор Є.Н. Красеха, ґрунтознаєць, Одеський університет імені І.І. Мечникова, кафедра географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру.

1 січня 2025 року виповнюється 85 років від дня народження талановитого вченого-грунтознавця і географа, доктора біологічних наук, професора кафедри географії України, ґрунтознавства і земельного кадастру ОНУ імені І.І. Мечникова – **Єрофея Никифоровича Красехи**.

Красеха (Красьоха) Єрофей Никифорович народився 01.01.1940 року в селі Хряськ Маневичівського (раніше Колківського) району Волинської області. У 1946 році пішов до школи, в якій із задоволенням і успішно навчався. В дитинстві майбутнього вченого було два захоплення: риболовля на річці Стир і книжки, після того як навчився грамоті і отримав доступ до бібліотек. А ще любов до навколишньої природи Волині, яка була на той час ще слабо змінена людиною. Саме ці захоплення та ще туристичні подорожі стали визначальними при виборі майбутньої професії.

У 1953 році батьки Єрофея за програмою переселення переїжджають в місто Новий Буг Миколаївської області, де Є.Н. Красеха і продовжив навчання.

Після закінчення школи (у 1956 році) поїхав в Кривий Ріг і подав документи до Криворізького гірничого інституту на геологічний факультет, але не пройшов медичну комісію і був вимушений повернутись в Новий Буг. Того ж року вступив в технікум механізації і електрифікації, який і закінчив в 1959 році за спеціальністю технік-механік. Після закінчення технікуму працював у колгоспі. Але тяга до мандрів взяла своє і літом того ж року він поїхав до Красноярська і влаштувався на роботу в геолого-розвідувальну партію, яка працювала в басейні Підкам'яної Тунгуски і займалась пошуками урану. Попрацювавши деякий час з геологами, зрозумів, що необхідно отримати спеціальну вищу освіту, щоб щось досягти в житті. Повернувшись додому, влаштується на роботу на металургійний завод в Кривому Розі та готується до вступу в університет.

В 1961 році Є. Н. Красеха вступає на геолого-географічний факультет Одеського державного університету ім. І.І. Мечникова, який закінчив в 1969 році за фахом фізико-географ. В 1963–1966 роки служив в рядах Радянської Армії. Після закінчення університету працював інженером, старшим науковим співробітником, начальником ґрунтової експедиції кафедри ґрунтознавства і географії ґрунтів Одеського університету (1969–1977), був її науковим керівником (1978–1992). За чверть століття ґрунтознавчих пошуків в Красноярському краї, Іркутській і Читинській областях було обстежено біля шести мільйонів гектар земель, на які складені великомасштабні ґрунтові карти.

З 1980 по 1992 роки Є. Н. Красеха проводить дослідження структури ґрунтового покриву з використанням аерокосмічних методів в басейнах річок Єнісею і Підкам'яної Тунгуски, на Єнісейському кряжі, в межах Східного Саяну, в Прибайкаллі, на Вітімському нагір'ї. Матеріали зазначених досліджень опубліковані в близько 60 статтях і 6 монографіях вченого.

За матеріалами Сибірських досліджень в 1979 році під керівництвом І. М. Гоголева Єрофей Никифорович захищає кандидатську дисертацію на тему «Сірі лісові ґрунти з другим гумусовим горизонтом в системі структури ґрунтового

покриву межиріччя Великої Кеті і Єнісею», а в 1989 році – докторську дисертацію «Просторова організація ґрунтового покриву Середнього Сибіру» (науковий керівник – проф. І. М. Гоголев).

Наукова робота проводилася Єрофеєм Красехою також і на півдні України в межах Одеської, Запорізької, Херсонської, Миколаївської областей та Республіки Крим, зокрема проводилися дослідження впливу зрошення на властивості чорноземів, на структуру ґрунтового покриву в рамках загального моніторингу зрошуваних земель.

З 1977 року Є. Н. Красеха переходить з ПНДЛ-4 на кафедру ґрунтознавства і географії ґрунтів Одеського університету імені І. І. Мечникова на посаду старшого викладача. З 1981 року – працює на посаді доцента, а з 1992 року – професора.

В 1996 році на геолого-географічному факультеті ОНУ імені І. І. Мечникова відкривається кафедра географії України, на завідування якої запрошують професора Красеху Є. Н. Впродовж 20 років (1996–2016 рр.) вчений керує кафедрою географії України та є керівником наукової школи з ґрунтознавства в нашому університеті, продовжуючи наукові ідеї свого Вчителя проф. Гоголева І. М.

Викладацька діяльність професора Красехи налічує низку дисциплін, які учений започаткував та розробив: «Історія і методологія ґрунтознавства», «Біогеографія з основами екології», «Біосферна етика і проблеми охорони живої природи», «Історія землеробства», «Степознавство» та багато інших.

Основні напрямки роботи і наукових інтересів професора Є. Н. Красехи є різнобічними та охоплюють значне коло наукових інтересів вченого: теорія ґрунтознавства, ґрунтова картографія, просторова організація ґрунтового покриву, екологія ґрунтів та екологія землекористування, степознавство, біосферна етика, історія та філософія взаємовідносин людини і природи тощо.

Професором Є. Н. Красехою були розроблені або розвинуті наступні напрямки ґрунтознавчих досліджень:

- вперше детально досліджені ґрунти з другим гумусовим горизонтом Приєнісейського Сибіру і запропонована теорія їх генези;
- розроблена концепція просторово-часової організації ґрунтового покриву і топології ґрунтових ландшафтів;
- вдосконалено методика великомасштабного ґрунтового знімання з використанням вчення про структуру ґрунтового покриву, методу катен і пластики рельєфу;
- запропонована нова дефініція поняття «Педосфера» та запропоновані і обґрунтовані основні її ознаки, які опубліковані в монографії «Педосфера Землі»;
- розвинена та удосконалена концепція ґрунтовоподібних тіл – педолітів, запропонована їх класифікація;
- започаткував викладання в ЗВО України курсів «Екологічна етика», «Біосферна етика» і «Степознавство».

Науковий доробок Єрофея Никифоровича складає понад 160 опублікованих праць: монографії, статті, науково-практичні рекомендації, методичні

розробки, матеріали і тези конференцій, а також численні науково-дослідні і науково-виробничі звіти. Серед публікацій ученого чільне місце займають монографії (їх 22), серед яких: «Ґрунтово-географічні дослідження. Понятійно-термінологічний словник» (співавтор Позняк С. П., 1996), «Картографування ґрунтового покриву» (співавтори: Позняк С. П., Кіт М. Г., 2003), «Чинники ґрунтоутворення» (співавтор Позняк С. П., 2007), «Педосфера Землі» (співавтор Корсунов В. М., 2010), «Науки про Землю в Одеському (Новоросійському) університеті» (С. А. Черкез, Я. М. Біланчин, Є. Н. Красєха та ін., 2010), «Чорноземи масивів зрошення Одещини: колективна монографія» (2016), та численні навчальні посібники: «Кількісні методи в ґрунтознавстві» (1983), «Польова діагностика ґрунтів» (1986), «Методичні рекомендації по контролю стану зрошуваних ґрунтів» (1989), «Біогеографія з основами екології» (2011), «Степи України» у 3-х томах (2015, 2020), «Вступ в екологічну етику» (2016).

Є. Н. Красєха керував науковими темами на факультеті, тематика яких пов'язана з проблемами зрошуваного землеробства на півдні України, а також з вивченням туристично-рекреаційного потенціалу Північного Причорномор'я; приймав участь в багатьох всеукраїнських і міжнародних конференціях, з'їздах і симпозиумах. З 1997 р. і дотепер є керівником наукової школи «Ґрунтоутворні процеси в чорноземах при зрошенні. Картографія ґрунтів. Екологія землекористування».

Особливістю наукової та навчальної діяльності Єрофея Никифоровича є надзвичайно висока вимогливість до якості наукових, в тому числі і студентських та аспірантських досліджень, написання наукових робіт та статей. Під його керівництвом була захищена дисертація Сича В. А. «Ґрунтово-географічні основи екологічної експертизи земель (на прикладі Задністров'я України)» (2004); багато разів був опонентом по захисту кандидатських та докторських дисертацій.

Високий професіоналізм і відповідальність – це ті риси, які визначають діяльність Єрофея Никифоровича як в стінах рідного університету, так і за його межами. Він є Почесним членом Українського товариства ґрунтознавців і агрохіміків, Почесним членом Українського географічного товариства, Голова Одеського відділення Українського товариства ґрунтознавців і агрохіміків; неодноразово був членом спеціалізованих рад із захисту кандидатських та докторських дисертацій на геолого-географічному та біологічному факультетах Одеського національного університету, членом експертної ради при Раді Міністрів України щодо розгляду і затвердження кандидатських і докторських дисертацій з біологічних наук, членом редколегії «Вісника Одеського національного університету. Серія: Географічні та геологічні науки» (2010–2018 рр.), є членом Вченої ради факультету та «Експертної наукової ради» Одеського університету ім. І. І. Мечникова.

У житті Єрофей Никифорович вирізняється надзвичайною скромністю, доброзичливістю і чуйністю. Це особливо яскраво проявляється в його стосунках у сім'ї, у ставленні до своєї дружини, світлій пам'яті якої присвячені спогади «Миттєвості життя: Між двома війнами: спогади» (2024). Обов'язковість і де-

лікатність професора Єрофея Красехи є невід’ємними рисами як вченого, так і колеги.

Особливою пристрастю Єрофея Никифоровича, окрім риболовлі, були туристичні походи, в яких він був не лише учасником, а і організатором. Серед найбільш яскравих – зимові походи у Хібіни.

Професор Красеха Є. Н. – високопрофесійний викладач, талановита і самовіддана університету людина, яка присвятила йому 64 роки свого життя. Добрими словами відзиваються і колеги, відмічаючи, що Єрофей Никифорович є не лише фахівцем у своїй справі, науковцем та викладачем, а й доброю, інтелігентною людиною з високими моральними цінностями, безмежною любов’ю до Науки та Природи.

Численні друзі, колеги, учні від щирого серця вітають Єрофея Никифоровича з 85-літтям! Бажають міцного здоров’я, щастя, активної наукової та педагогічної праці, втілення в життя нових творчих ідей і задумів.

Многая-многая літа, шановний наш Єрофее Никифоровичу!

V.I. Trigub¹

A. O. Buianovskiy¹

V.A. Sych²

M.V. Adobovska¹

Odesa National I. I. Mechnikov University

¹Department of Geography of Ukraine, Soil Science and Land Cadastre

²Department of Economic and Social Geography and Tourism

Shampagne Lane, 2, Odesa, 65058, Ukraine

grunt.ggf@onu.edu.ua

YEROFEY NYKYFOROVYCH KRASIEKHA: SCIENTIST, SOIL SCIENTIST, PERSONALITY

To celebrate the 85th anniversary of the outstanding Ukrainian scientist – geographer, soil scientist, geocologist, professor of the Department of geography of Ukraine, Soil Science and land cadastre of the Odesa I. I. Mechnikov National University, the life path and scientific activity of Doctor of Biological Sciences Yerofey Nykyforovych Krasiekha were highlighted.

Keywords: Professor Ye. N. Krasiekha, soil scientist, Odesa I. I. Mechnikov University, Department of geography of Ukraine, Soil Science and land cadastre.